

УДК 811:001.89

DOI <https://doi.org/10.32689/maup.philol.2022.2.2>**Інна ЄРЬОМЕНКО**

старший викладач кафедри філології, перекладу та стратегічних комунікацій, Національна академія Національної гвардії України, майдан Захисників України, 3, Харків, Україна, 61000
ORCID: 0000-0001-9295-4175

Inna YEROMENKO

Senior Lecturer at the Department of Philology, Translation and Strategic Communications, National Academy of the National Guard of Ukraine, Maidan Zakhysnykiv Ukrainy, 3, Kharkiv, Ukraine, 61000
ORCID: 0000-0001-9295-4175

**НАУКОВО-ДОСЛІДНА РОБОТА СТУДЕНТІВ НА ЗАНЯТТЯХ
З ІНОЗЕМНОЇ МОВИ ЯК ЕЛЕМЕНТ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ****STUDENTS' SCIENTIFIC RESEARCH ACTIVITY IN FOREIGN
LANGUAGE CLASSES AS AN ELEMENT
OF PROFESSIONAL EDUCATION**

*Іноземна мова – необхідна та невідмінна частина науково-дослідної діяльності, оскільки не тільки оптимізує доступ до наукової інформації, але й дозволяє використання ресурсів Інтернету, стимулює розвиток міжнародних наукових контактів та розширює можливості підвищення професійного рівня майбутнього фахівця. **Мета статті** – проаналізувати питання щодо організації іншомовної науково-дослідної роботи студентів, розкрити поняття науково-дослідної роботи, виділити дидактичні функції та обов'язкові елементи дослідницької діяльності. Реалізація поставленої мети передбачає вирішення наступних завдань: 1) розкрити питання формування науково-дослідної компетенції студентів; 2) визначити ключові різновиди науково-дослідної роботи майбутніх фахівців на заняттях з іноземної мови як елемент професійної освіти; 3) висвітлити критерії та показники сформованості дослідницьких навичок студентів. **Наукова новизна.** У статті обґрунтовано актуальність формування науково-дослідної компетенції студентів на заняттях з іноземної мови у немовних ЗВО, розглянуто роль науково-дослідної роботи у рамках системи іншомовної професійної освіти студентів. Науково-дослідна робота студентів на заняттях з іноземної мови у закладах вищої професійної освіти виступає як специфічний педагогічний засіб організації та управління процесом навчання студентів. Участь самих студентів у науково-дослідній діяльності сприяє їх розвитку як повноцінних осіб, здатних до постійного, якісного саморозвитку, самостійного мислення, уміння створювати власні наукові концепції, планувати та здійснювати свою професійну діяльність. **У висновках** зазначено, що надання студентам можливості проводити власні наукові дослідження іноземною мовою, стимулювання інтересу до іншомовних автентичних джерел за фахом сприятимуть вихованню студентів, здатних до участі у міжнародних конференціях, стажуваннях за кордоном і, отже, призведе до формування висококваліфікованих, мобільних спеціалістів, які відповідають вимогам часу, саме тому формування науково-дослідної компетенції має стати обов'язковим завданням викладача.*

Ключові слова: вища професійна освіта, науково-дослідна діяльність, іноземна мова, науково-дослідна компетентність, міні дослідження, дослідницькі проекти, кейс технології, науково-практична конференція.

*Foreign language is a necessary and essential part of scientific research activity because it not only optimizes access to scientific information but also allows using the Internet resources, stimulates the development of international scientific contacts and provides more possibilities for the future specialist to increase his/her professional level. **The aim of the article** is to analyze the organization of students' scientific-research activity, provide an overview of the meaning of scientific-research activity, distinguish didactic functions and elements of scientific-research activity. The realization of the assigned aim needs to accomplish the following tasks: 1) distinguish the development of scientific-research competence of students; 2) identify key varieties of scientific-research activity of future specialists in the foreign language classes as an element of professional education; 3) highlight the criteria and indicators of students' scientific-research competence development. **Scientific novelty.** The article substantiates the relevance of developing students' scientific research competence in foreign language classes at a non-linguistic university and considers the role of scientific research activity in the system of foreign language professional education of students. Students' scientific-research work in foreign language classes at higher professional educational institutions is a specific pedagogical tool for organizing and managing the students' learning process. Participation of students in research activities contributes to their development as full-fledged individuals capable of continuous, high-quality self-development, independent thinking, ability to create their own scientific concepts, to plan and implement their professional activities. **In conclusion,** providing students with the opportunity to conduct their own scientific research in a foreign language, stimulating their interest in foreign authentic sources in their specialty will contribute to the education of students capable of participating in international conferences, internships abroad and, therefore, will lead to the development*

of highly qualified, mobile specialists who meet the needs of the time, therefore, the development of scientific research competence should become a binding task of a foreign language teacher.

Key words: *higher vocational education, scientific research activity, foreign language, scientific research competence, mini case studies, research projects, case technologies, scientifically-practical conference.*

Постановка проблеми. Сьогодні велика увага приділяється оптимізації науково-дослідницької діяльності студентів, що безперечно становить основу інноваційного розвитку України. Тенденція зміщення акценту на користь науково-дослідної діяльності у глобальних масштабах країни ставить стратегічне завдання реорганізувати та перетворити складові системи вищої професійної освіти та обумовлюється тим, що вона покликана відповідати потребам суспільства взагалі та конкретного майбутнього фахівця зокрема.

В цей час мета вищої професійної освіти визначається як всебічний розвиток особистості майбутнього випускника ЗВО як активного суб'єкта навчальної діяльності на основі його внутрішнього потенціалу. Вища освіта розглядається як умова для подальшого самовизначення та саморозвитку особистості, входження її у світ культури, її соціалізації та соціальної мобільності. Зміни, які спостерігаються в українському суспільстві за останні десятиліття ведуть до реорганізації вищої професійної освіти, що потребує забезпечення нового, вищого рівня підготовки студентів, що задовольняє сучасні потреби суспільства у фахівцях, які можуть швидко адаптуватися до умов професійної діяльності, що змінюються, можуть мислити самостійно, знаходити, використовувати свої знання на практиці, збагачувати та доповнювати їх, ретельно продумувати рішення, що приймаються, а також точно складати план дії, використовувати систему наукових знань та навичок науково-дослідної роботи.

Інтенсифікація та оптимізація науково-дослідної діяльності студентів у процесі вивчення іноземної мови розглядається як один з результативних шляхів професійної підготовки майбутніх фахівців. Розвиток спеціаліста з високою кваліфікацією в умовах реформування вищої професійної освіти неможливий без цілеспрямованої науково-дослідної роботи студентів, яка стає необхідною частиною академічного процесу, під час якого оптимізується діяльність щодо набуття та закріплення наукових знань, формуються нові вміння та навички, розвивається науковий світогляд та особисті переконання стосовно використання отриманих знань та умінь на практиці. Іноземна мова – необхідна та невідмінна частина науково-дослідної діяльності, оскільки не тільки оптимізує доступ до наукової інформації, але й дозволяє викорис-

тання ресурсів Інтернету, стимулює розвиток міжнародних наукових контактів та розширює можливості підвищення професійного рівня майбутнього спеціаліста.

Мета статті – визначити дидактичні функції та обов'язкові елементи дослідницької діяльності майбутніх фахівців; розглянути та проаналізувати процес формування науково-дослідної компетенції; провести змістовний аналіз питань щодо організації науково-дослідної роботи студентів на заняттях з іноземної мови у немовних ЗВО.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідницька діяльність розглядається вченими-методистами як один із засобів, який дозволяє оптимізувати зацікавленість студентів навчальною дисципліною. У своїх роботах М. Фурманова, С. Белова, О. Тесліна, Н. Фесянова, М. Запрудський, О. Леонтович, М. Яковлева, Н. Федотова порушують питання, які безпосередньо пов'язані з проблемою організації та технології проведення науково-дослідної діяльності на заняттях з іноземної мови.

Виклад основного матеріалу. Дослідницька діяльність студентів – одна з форм навчального процесу, яка дозволяє повною мірою реалізувати отримані знання, проявити індивідуальність та творчі здібності, готовність до самореалізації особистості. Виникає гостра потреба формувати у студентів стійкого пізнавального інтересу, розвивати аналітичне та творче мислення, що розглядається як обов'язкові характеристики гармонійної та всебічної розвиненої особистості. Засобом досягнення поставленої мети вважається науково-дослідна діяльність студентів.

На думку деяких дослідників-методистів науково-дослідну роботу слід розуміти як діяльність, що перш за все спрямовується на створення особистісного освітнього продукту у сфері іноземної мови, що визначає його зміст; має креативний характер, що забезпечує формування особистісних якостей студента як мовленнєвої особистості, його саморегуляцію та саморозвиток; діяльність, яка заснована на навчальній компетенції у галузі вивчення мови та культури, що є необхідною умовою продуктивності та творчості. Дослідницька діяльність розглядається як специфічна діяльність, орієнтована на задоволення пізнавальних, розумових потреб, у якості продукту якої виступає нове знання, набуте відповідно до встановлених цілей [3, с. 124].

На основі аналізу науково-методичних робіт доцільно виділити наступні дидактичні функції дослідницької діяльності: навчальний матеріал, що раніше був опанований систематизується та структурується, виявляються взаємозв'язки між вивченим матеріалом та встановлюються відносини між різними поняттями; навчальний матеріал узагальнюється та поглиблюється, а також відбувається знаходження різних доказів вивченого матеріалу; вивчається новий матеріал, а саме встановлюються істотні властивості понять, виявляються закономірності тощо; відбувається розвиток студентів, формується їх самостійність, навички самоврядування, самореалізації, самовиховання, самоосвіти; студентів навчають різноманітним методам дослідницької діяльності.

Програма дослідницького навчання з будь-якої навчальної дисципліни містить наступні обов'язкові елементи: діяльність, що фокусується на розвитку умінь та навичок дослідницької діяльності; безпосередньо дослідницька діяльність, практичний її етап; спостереження та аналіз дослідницької діяльності студентів.

Як підкреслюють вчені, що займалися цим питанням, науково-дослідна діяльність сприяє формуванню готовності майбутніх фахівців до реалізації отриманих у закладах вищої освіти знань умінь та навичок, допомагає опанувати методику збору наукової інформації, підтримує набуття дослідницького досвіду, розвиток здатності швидко отримувати, ефективно обробляти та правильно використовувати набуту інформацію у сучасному світі, що є запорукою успіху у будь-якій професійній діяльності [5, с. 38]. Наукові дослідження не лише сприяють розвитку самостійності, креативності, аналітичного мислення студентів, сприяючи розвитку наукового потенціалу особистості студентів, а й одночасно забезпечують набуття досвіду у сфері комунікації.

У сучасному педагогічному контексті дослідницька діяльність пов'язана, з одного боку, з отриманням та інтерпретацією нового наукового знання, а з іншого – з особливим родом організованих здібностей (компетенцій), які формують стиль науково-дослідної діяльності студентів. З метою визначення комплексу компетенцій, що входять до науково-дослідної компетентності, дослідницька діяльність розглядається як вид освітньо-професійної діяльності, у якій рівень активності суб'єкта визначає її розвиток та забезпечує успішне вирішення професійних завдань.

Отже, науково-дослідна компетентність майбутнього фахівця визначається як інтегративне цілісне утворення, що містить компетен-

ції, які співвідносяться з різними аспектами науково-дослідної діяльності. Як наслідок, науково-дослідна компетентність – це перш за все, сукупність методологічної, проєктованої, когнітивно-дискурсивної, верифікаційної та інноваційної компетенцій, а також, має яскраво виражену практичну спрямованість, що показує зв'язок між знаннями, вміннями, навичками та має стабільний змістовний характер й постійні властивості прояву.

Формування науково-дослідної компетентності – це особливим чином організований цілеспрямований процес, функціонування якого спирається на ряд принципів. Зазначимо, що процес формування науково-дослідної компетенції у студентів відбувається одночасно та взаємопов'язаний з розвитком інших професійних компетентностей, а це свідчить про те, що процес її становлення здійснюється з урахуванням принципів імпліцитності компонентів змісту навчання іноземної мови, принципу цілісності педагогічного процесу його системності, професійної спрямованості та активності.

На основі аналізу науково-методичної літератури, можна визначити методичну систему як сукупність взаємозалежних засобів, методів та процесів, необхідних для створення організованого, навмисного впливу на розвиток науково-дослідної компетенції [1, с. 29]. Вищезазначена педагогічна система представляє сукупність структурних (цільовий компонент; інформаційний компонент; засоби комунікації; студенти; викладач) та функціональних компонентів (гностичний; проєктувальний; конструктивний; комунікативний; організаторський компоненти) [1, с. 62]. І.А. Цатурова доповнила систему, провівши структурування її за наступними компонентами: ціль навчального процесу; зміст навчання; засоби комунікації (методи та засоби навчання); суб'єкт навчання (студент); суб'єкт навчання (викладач); організаційні форми навчального процесу [4, с. 338].

До фундаментальних ідей технології науково-дослідної діяльності у процесі вивчення іноземної мови у закладі вищої освіти доцільно віднести наступні принципи: орієнтація на пізнавальні інтереси студентів; свобода вибору та відповідальності за власну діяльність; опанування знаннями у єдності із засобами їх отримання; опора у процесі розвитку умінь самостійного пошуку іншомовної інформації; поєднання продуктивних та репродуктивних засобів навчання, формування уявлень про динамічність знання, доступності, по рівневості та тимчасовому розвитку.

Спираючись на вищевикладене у процесі організації науково-дослідної діяльності студентів на заняттях з іноземної мови у ЗВО необхідно підкреслити виконання наступних завдань: 1) розвиток у студентів вміння користуватися іншомовною навчальною, методичною, довідковою та науковою літературою; 2) формування вміння реферувати та анотувати науково-професійні статті іноземною мовою; 3) розвиток у студентів вміння аналізувати, узагальнювати та здійснювати відбір професійно значущої іншомовної інформації; 4) формування мотивації до подальшого вивчення іноземної мови у професійних цілях.

Головний етап підготовки до науково-дослідної діяльності пов'язаний зі становленням проектної та когнітивно-дискурсивної компетенції. Комплексність та синтез змісту професійних та спеціальних дисциплін за видами науково-дослідної компетенції реалізується за допомогою виконання роботи над курсовим проектом, підготовки повідомлення для його захисту, а також участі у науковій студентській конференції та написання наукової статті.

На заключному етапі особлива увага спрямовується на верифікаційну та інноваційну компетенції, які завершують формування науково-дослідної компетенції. Процес становлення та перетворення науково-дослідної компетенції як інтегративної цілісності та досягнення нормативного рівня сформованості компетенцій, що входять до неї, досягається за рахунок написання науково-дослідної роботи та її захисту як результату проведеного наукового дослідження.

Зазначимо наступні ключові різновиди науково-дослідної роботи студентів: навчальна науково-дослідна робота, передбачена сілабусами (реферати, доповіді, повідомлення). Такий вид роботи дозволяє студенту засвоїти навички роботи з науковою іншомовною літературою, джерелами та словниками. Студент вчиться відбирати та аналізувати необхідну інформацію (іноземною мовою).

Проведення міні досліджень включає глибоке вивчення різноманітних джерел іншомовної літератури, їхнє узагальнення, аналіз даних матеріалів. Міні-дослідження можуть стосуватися як контингенту студентів з цієї дисципліни, так і методів, принципів, застосовуваних щодо іноземної мови. Вищезазначений вид дослідження навчає студентів звертатися до різноманітної іншомовної літератури, знаходити відповіді на існуючі питання, постійно розвиватися та удосконалюватися у вибраній галузі.

Дослідницькі проекти надають можливість студентам висловлювати свої думки у твор-

чому вигляді як власні напрацьовані дослідження у будь-якій зручній формі. Перевагою проектів виступає їх різноманітність форм уявлення: вони різняться формою, за тривалістю виконання, кількістю студентів, змістом тощо. При цьому студент несе повну відповідальність за власний витвір. Такі дослідження формують у студентів самостійність, розширюють кордони вивченого та допомагають осягати нові вершини.

Практичні заняття зі спрямованістю на науково-дослідницьку діяльність студентів. Використання інтерактивних дошок для виконання завдань пошуку помилок у тексті, заповнення відповідей у вправах, розв'язання кросвордів або головоломок з використанням іноземної мови, зіставлення слів, виконання тестових завдань. Також можна підготувати міні-виступ по одній, наприклад, з граматичних тем, а результатом буде створення презентації, яка демонструватиме ступінь опанування цієї теми.

У процесі проектно-дослідницької діяльності на заняттях з іноземної мови у закладі вищої освіти формуються наступні загальні навчальні вміння та навички: дослідницькі (пошукові); рефлексивні; презентаційні; комунікативні; менеджерські; навички та вміння роботи в команді; здатність давати відповідь на незаплановані питання.

Також активно застосовуються наступні форми науково-дослідної діяльності студентів на заняттях з іноземної мови у вищому закладі освіти – доповіді на наукових конференціях, науково-практичних семінарах усіх рівнів, участь в олімпіадах, підготовка наукових публікацій, участь у конкурсах на кращу науково-дослідну роботу, участь у конкурсах грантів, участь у наукових проектах на кафедрі іноземної мови разом з аспірантами та молодими вченими під керівництвом професорсько-викладацького складу.

Спираючись на вищевикладене, можна визначити, що критерії та показники сформованості дослідницьких навичок студентів – це вміння ставити цілі, мотивувати себе щодо досягнення успіху, планувати та організувати процес наукової роботи, працювати з рекомендованою іншомовною літературою, осмислювати матеріал, представлений у джерелах, здійснювати аналіз та синтез, класифікувати та категоризувати, послідовно виконувати наукові дії, коригувати виявлені помилки, фіксувати та презентувати результати наукової роботи іноземною мовою.

Формування науково-дослідної компетенції студентів у процесі професійної підготовки на заняттях з іноземної мови дозволяє

перш за усе здійснювати поетапний підхід до формування кожної зі складових науково-дослідної компетенції; працювати у режимі розвитку; формувати гуманістичні та освітні цінності; розвивати у студентів методологічну культуру для осмислення та корекції свого дослідницького досвіду.

Висновки. Необхідно підкреслити, що науково-дослідна робота студентів на заняттях з іноземної мови у закладах вищої освіти виступає як специфічний педагогічний засіб організації та управління процесом навчання студентів. Участь самих студентів у науково-дослідній діяльності сприяє їх розвитку як повноцінних осіб, здатних до постійного, якісного саморозвитку, самостійного мислення, уміння створювати власні наукові концепції, планувати та здійснювати свою професійну діяльність.

Крім того, що науково-дослідна діяльність оптимізує активність студентів, вона має ще

одну важливу перевагу, а саме має індивідуалізований характер. Кожен студент використовує джерело іншомовної інформації в залежності від своїх потреб та можливостей, він працює у своєму темпі з метою отримання потрібного результату.

Також треба наголосити, що науково-дослідна діяльність студентів на заняттях з іноземної мови у закладах вищої освіти є важливою складовою під час навчання. Надання студентам можливості проводити власні наукові дослідження іноземною мовою, стимулювання інтересу до іншомовних автентичних джерел за фахом сприятимуть вихованню студентів, здатних до участі у міжнародних конференціях, стажуваннях за кордоном і, отже, призведе до формування висококваліфікованих, мобільних спеціалістів, які відповідають вимогам часу, саме тому формування науково-дослідної компетенції має стати обов'язковим завданням викладача.

Література:

1. Кузьмина Н. В. Понятие «педагогической системы» и критерии ее оценки. Методы системного педагогического исследования. М., 2002. С. 7–52.
2. Петрова С. Н. Научно-исследовательская деятельность студентов как фактор повышения качества подготовки специалистов. *Молодой ученый*. № 10. 2011. Т. 2. С. 173–175.
3. Савенков А. И. Путь в неизведанное: Развитие исследовательских способностей школьников. Москва : Генезис, 2005. 203 с.
4. Цатурова И. А. Шестикомпонентная методическая система обучения иностранному языку в неязыковом вузе. *Материалы всероссийской научно-практической конференции*. М., 2003. С. 334–342
5. J. Davison. *Debates in English Teaching*: Routledge, 2011. P. 34–38.
6. Davidson, J. M., & Lyons, M. Undergraduates as Researchers – the Impact of Active Participation in Research and Conference Presentation on Psychology Undergraduate Identity and Career Aspirations. *UK Journal of Perspectives in Applied Academic Practice*. 2018. 6(1). P. 39–46.
7. Hill, J., & Walkington, H. Developing Graduate Attributes through Participation in Undergraduate Research Conferences. *Journal of Geography in Higher Education*. 2016. 40(2). P. 222–237.

References:

1. Kuz'mina, N. V. (2002). Ponyatie "pedagogicheskoi sistemy" I kriterii ee otsenki. In *Metody sistemnogo pedagogicheskogo issledovaniya*. Moscow. S. 7–52.
2. Petrova S. (2011). N. Nauchno-issledovatel'skaya deyatelnost studentov kak faktor povyisheniya kachestva podgotovki spetsialistov. *Molodoy ucheniy*. № 10. T. 2. S. 173–175.
3. Savenkov A.I. (2005). Put v neizvedannoe: Razvitie issledovatel'skih sposobnostey shkolnikov. Moskva : Genезis. 203 s.
4. Tsaturova, I. A. (2003). Shestikomponentnaya metodicheskaya Sistema obucheniya inostrannomu yazyku v neyazykovom vuze. *Materialy Vserossiiskoinauchno-prakticheskoi konferentsii, Moscow*. S. 334–342.
5. J. Davison. (2011). *Debates in English Teaching* : Routledge. P. 34–38.
6. Davidson, J.M., & Lyons, M. (2018). Undergraduates as Researchers – the Impact of Active Participation in Research and Conference Presentation on Psychology Undergraduate Identity and Career Aspirations. *UK Journal of Perspectives in Applied Academic Practice*. 6(1). P. 39–46
7. Hill, J., & Walkington, H. (2016). Developing Graduate Attributes through Participation in Undergraduate Research Conferences. *Journal of Geography in Higher Education*. 40(2). P. 222–237.